Dzikie zwierzęta
w mieście

Sokoły
w mieście

Projekt dofinansowany z budżetu
Miasta Poznania w ramach zadania
Centrum Inicjatyw Lokalnych – Regrantingowe

Niniejsze opracowanie powstało w ramach inicjatywy pn. „Działamy wspólnie na rzecz zwierząt w mieście". Celem działania było wzmocnienie potencjału społeczności lokalnych miasta Poznania poprzez wspólną realizację działań edukacyjnych oraz stworzenie ogólnodostępnych materiałów dotyczących zwierząt w mieście.

Całe działanie realizowane było w ramach konkursu **„Centrum Inicjatyw Lokalnych – Regrantingowe 2021"** finansowanego z budżetu Miasta Poznania.

Centrum Inicjatyw Lokalnych – Regrantingowe 2021 wspiera mikrograntem organizacje pozarządowe oraz grupy nieformalne, działające na terenie Miasta Poznania, które pragną podjąć wspólne działania wzmacniające i pobudzające aktywność społeczną w tym działania na rzecz wspólnej przestrzeni mieszkańców (ulicy, osiedla, dzielnicy czy miasta). Dzięki temu wsparciu jest możliwe osiągnięcie celów o charakterze dobra wspólnego. Wspierane są działania wynikające z potrzeby danej społeczności i realizowana Z nią a nie tylko DLA niej, mieszczące się w sferze pożytku publicznego. Realizatorem CIL-R 2021 jest Wielkopolska Sieć Organizacji Pozarządowych „Działamy Razem".

Mikołaj Jakubowski ZO PZŁ w Poznaniu
Piotr Napierała ZO PZŁ w Lesznie
Karolina Krawiec
Wiesława Czerpińska

Ilustracje - Monika Burchardt

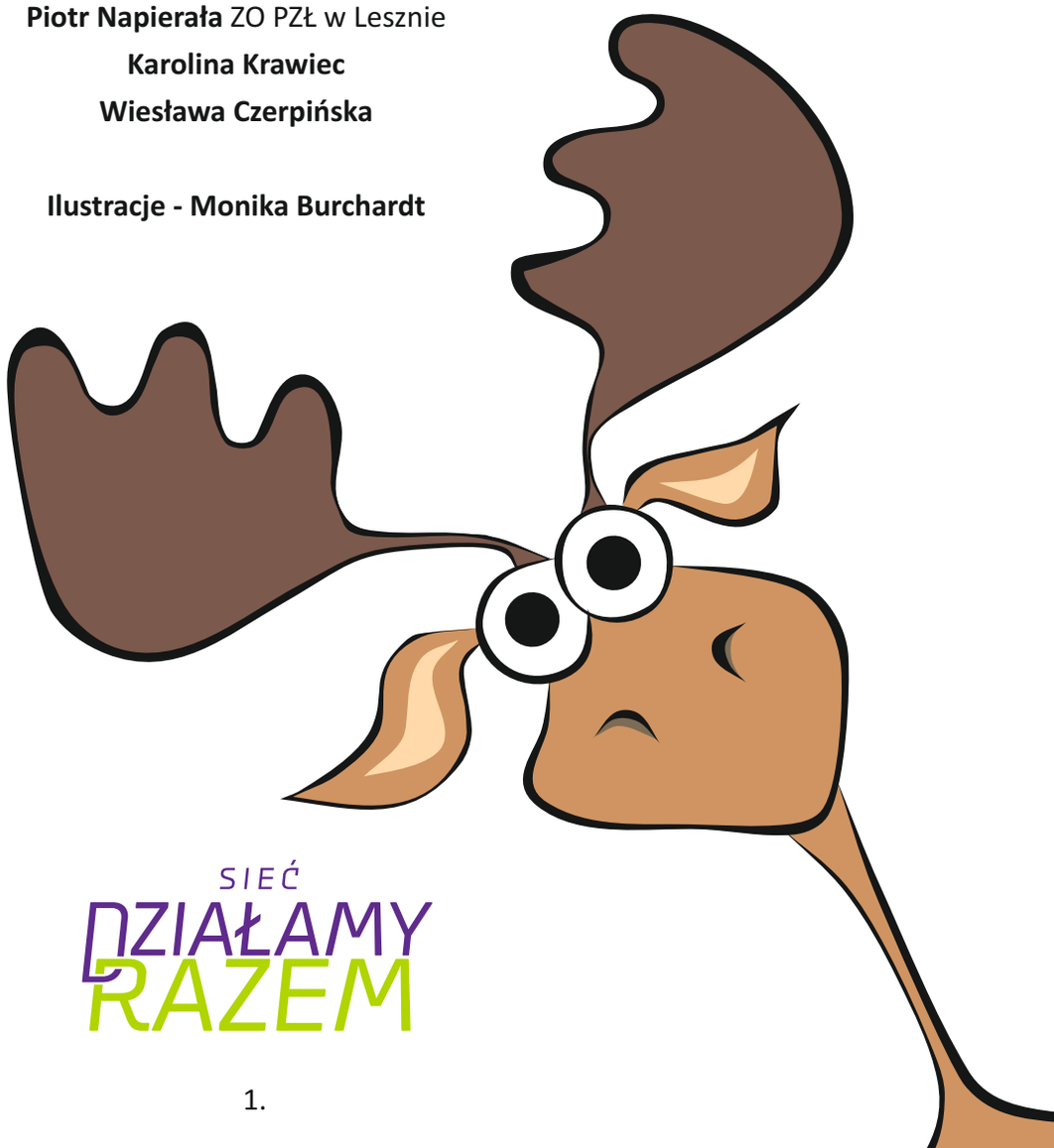

SIEĆ DZIAŁAMY RAZEM

Zwierzę jako istota żyjąca, zdolna do odczuwania cierpienia, nie jest rzeczą. Człowiek jest mu winien poszanowanie, ochronę i opiekę.

Zwierzęta wolnożyjące są dobrem ogólnonarodowym. Stanowią własność Skarbu Państwa. Należy zapewnić im ochronę i traktować w sposób należyty i humanitarny.

Polski Związek Łowiecki to stowarzyszenia działające na podstawie ustawy Prawo łowieckie. Państwo scedowało obowiązek opieki na zwierzyną łowną właśnie myśliwym. Funkcjonujący w Polsce model łowiecki zakłada istnienie obwodów łowieckich o powierzchniach min. 3 000 hektarów. Regulacją populacji na terenach obwodów łowieckich zajmują się myśliwi zrzeszeni w kołach łowieckich.

Myśliwi zrzeszeni w PZŁ poza troską o zwierzynę łowną w szerszym sensie dbają o bioróżnorodność. Starają się przywrócić do środowiska naturalnego gatunki, które nie są eksploatowane łowiecko takie jak żubr, bóbr europejski, jak i skrajnie zagrożony wyginięciem - drop.

Największym sukcesem polskich myśliwych w kwestii ratowania gatunków chronionych jest sokół wędrowny. Zatrucie środowiska naturalnego w latach 60 i 70 pestycydami, a szczególnie DDT doprowadziło tego drapieżnego ptaka na skraj zagłady.

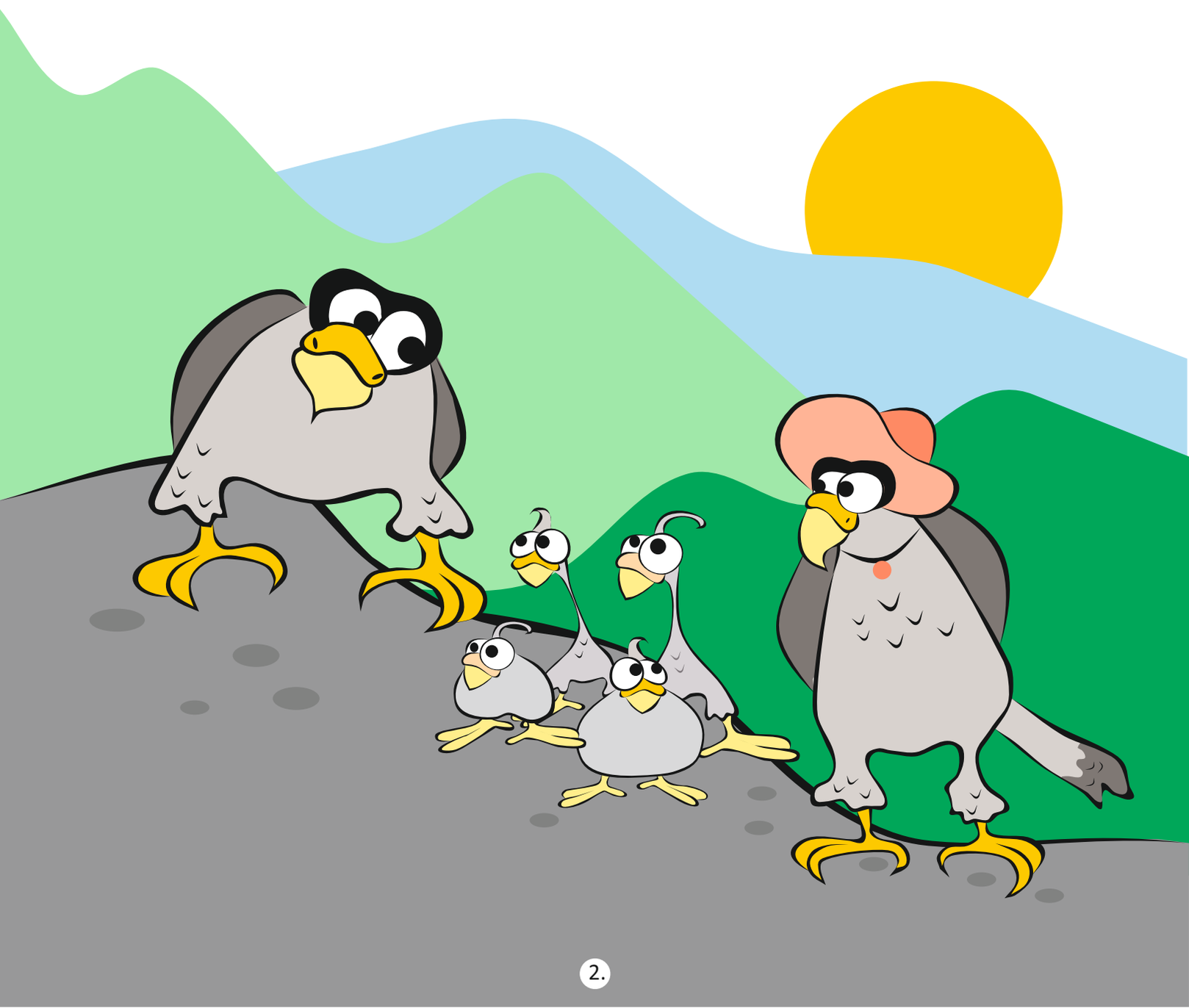

Słowniczek:

- **Sokół wędrowny**
  (*Falco peregrimus)* - gatunek średniej wielkości ptaka drapieżnego z rodziny sokołowatych (Falconidae).
  W Polsce skrajnie nieliczny ptak lęgowy.

Biotop
środowisko występowania danego gatunku

- **Restytucja**
  przywrócenie do jego naturalnego środowiska istnienia gatunku lub populacji zagrożonej wyginięciem

- **Ekotyp**
  forma w obrębie gatunku roślin lub zwierząt, która tworzy populację (lub grupę populacji) posiadającą zestaw cech charakterystycznych dla danego środowiska, wykształcony w wyniku ewolucji.
  Cechy wyróżniające ekotyp wykształcają się w szczególności pod wpływem zmienności środowiska, która powoduje dostosowanie populacji do warunków siedliskowych.

- **Reintrodukcja**
  ponowne wprowadzenie na stare miejsca bytowania rodzimych gatunków zwierząt i roślin, kiedyś tam żyjących, lecz wcześniej wytepionych.
  Reintrodukcja jest środkiem do restytucji gatunku, tj. odbudowanie populacji.

- **Wsiedlanie**
  - jako przejaw czynnej ochrony przyrody, oznacza wprowadzenie danego gatunku do środowiska.

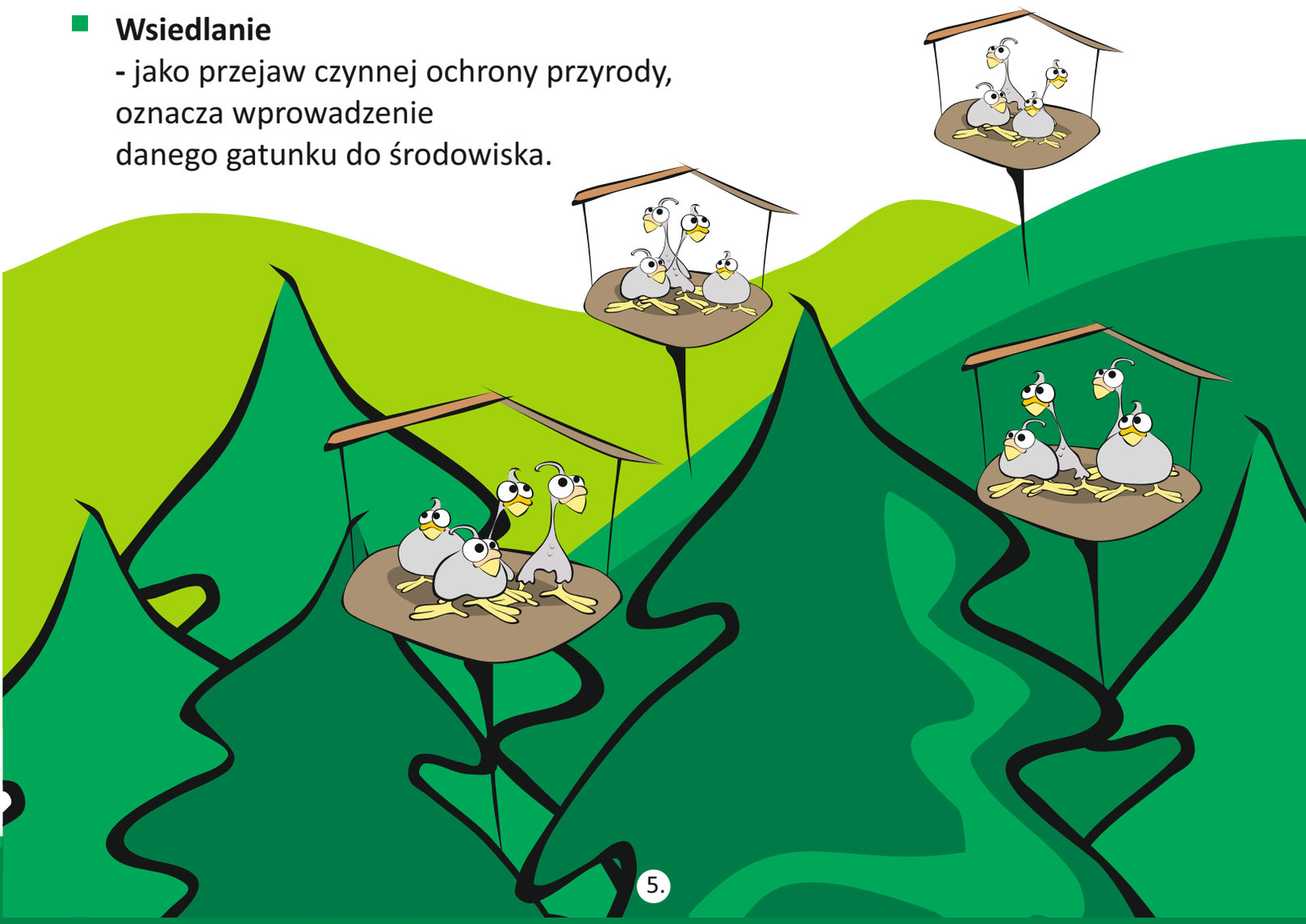

Najszybszy łowca

Sokół wędrowny to średniej wielkości ptak szponiasty. Zwinny i niezwykle szybki drapieżnik. Nurkując na swoją ofiarę z dużej wysokości, atakuje z prędkością nawet 300 km/h!!! Żywi się ptakami najliczniej występującymi na jego terytorium. Poluje na gołębie, kaczki, szpaki. Nie poluje na ofiary znajdujące się na ziemi. Ptakom przelatującym zbyt blisko pozwala oddalić się na odległość kilkuset metrów, po czym kiedy już może wykorzystać prędkość, którą daje mu natura, atakuje. Ogromna energia kinetyczna wydzielająca się podczas uderzenia w ciało ofiary zabija natychmiast lub powoduje trwałe uszkodzenia uniemożliwiające ucieczkę. Sokół wędrowny ofiarę polowania przechwytuje w locie.

Gniazdowanie

Sokoły wędrowne wyróżniały się dwoma ekotypami – górskim i leśnym.
Pierwszy chętnie zasiedla wysokie półki skalne. Natomiast ekotyp leśny (zbieżny genetycznie z górskim), wysokie i strzeliste drzewa. Ekotyp leśny praktycznie wyginął, ze względu na masowe użycie w rolnictwie pestycydów z grupy DDT. Umiłowanie do wysokości i skał powoduje, że w środowisku miejskim zajmuje gniazda na najwyższych budynkach, kominach ciepłowniczych, masztach telekomunikacyjnych. Należy zaznaczyć, że sokoły nie wiją gniazd. Zajmują te należące do innych ptaków na tyle dużych, by były wystarczająco wygodne dla sokolej rodziny.

Ochrona

Sokół występuje nielicznie, Jest zagrożony wyginięciem, wymaga czynnej ochrony gatunkowej w sensie zakładania i ochrony miejsc lęgowych, ale również wsiedlania. Program Restytucji Populacji Sokoła Wędrownego zatwierdzony przez ministra środowiska został opracowany wspólnie przez sokolników, myśliwych, ornitologów i przyrodników zainteresowanych odbudową dzikiej populacji sokoła.

W Wielkopolsce hodowlą sokoła wędrownego zajmuje się Stacja badawcza Polskiego Związku Łowieckiego w Czempiniu. Od początku funkcjonowania programu w 1993 r. wyhodowano tu kilkaset młodych sokołów, które wsiedlono w ich naturalne środowisko. W ramach programu ptaki są hodowane i wypuszczane na wolność. Sokoły z hodowli są obrączkowane, budowane są sztuczne gniazda na terenie, gdzie ma nastąpić wsiedlenie oraz prowadzony jest ich stały monitoring.

Brak umiejętności „inżynierskich" sokołów wędrownych przy budowie gniazd powoduje, że człowiek może „sugerować" miejsce do gniazdowania. Budowane są platformy ze sztucznymi gniazdami.

W Poznaniu, w tym roku (2021), na specjalnie skonstruowanej platformie na kominie elektrociepłowni Karolin wykluły się aż cztery młode sokoły wędrowne, które po wychowaniu przez rodziców – Velio i Maltanka, opuszczą gniazdo i zasilą rodzimą populację.

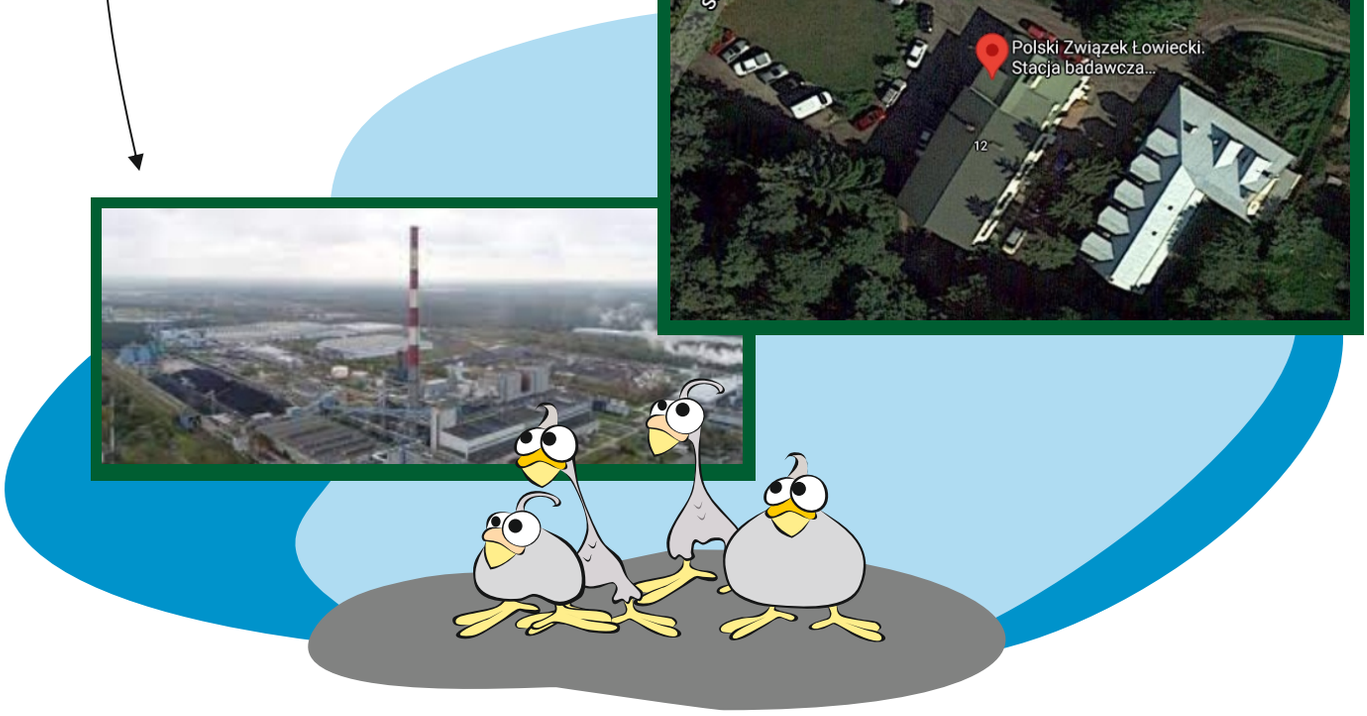

Miejskie sokoły

Sokoły wędrowne to najbardziej medialne ze wszystkich miejskich ptaków. Zmiany środowiskowe, chemizacja, rozwój turystyki górskiej spowodowały, że coraz liczniejsza populacja sokoła zasiedla tereny miejskie. W większości gniazdują właśnie na trudno dostępnych konstrukcjach, gdzie nie są niepokojone przez ludzi.
Ich stanowiska lęgowe podlegające bieżącemu monitoringowi i opiece ornitologicznej znajdują się właśnie na terenach miejskich. Chodzi o monitoring specjalistów od biologii sokoła, ale też o podglądanie ich na co dzień dzięki kamerom i transmisji na żywo w Internecie. Dzięki temu każda osoba z dostępem do Internetu mogła oglądać przyjście na świat poznańskiej czwórki.

Na terenach miejskich sokoły znajdują doskonałą i bardzo bogatą bazę pokarmową. Licznie występujące gołębie skalne i pocztowe oraz inne ptaki to podstawa pokarmu sokołów w miastach.

W związku z faktem, że gołębie są wektorem dla wielu niebezpiecznych dla człowieka chorób, obecność sokołów, które regulują ich populację jest pożądana. Gołębie to ptaki żyjące blisko nas. Dzięki tej bliskości mogą przenosić na ludzi niebezpieczne patogeny takie jak borelioza, salmonelloza czy ornitoza.

W miastach sokoły są bezpieczniejsze niż na terenach leśnych, ponieważ miejsca ich gniazdowania są praktycznie niedostępne dla drapieżników takich jak jastrzębie czy kuny.

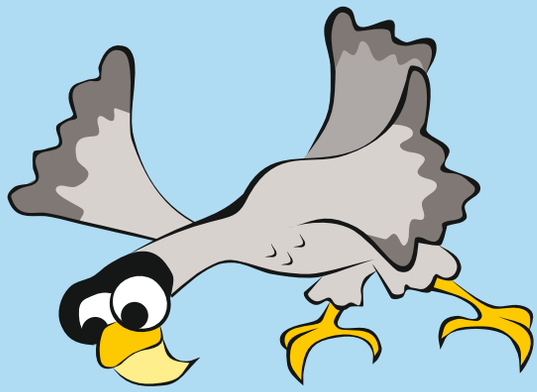

Sokół w pracy

Sokoły wykorzystywane są na lotniskach w celu ochrony bezpieczeństwa podróżnych. Co jakiś czas słyszymy w doniesieniach medialnych o kolizjach statków powietrznych z dzikim ptactwem. Porty lotnicze zatrudniają więc doświadczonych sokolników, którzy w okresach między startami samolotów lub na sygnał dany z wieży kontroli lotów, wypuszczają sokoła na oblot. Podczas takiego patrolu, zarówno swoją obecnością jak i piskliwym głosem sokół odstrasza ptaki które mogą stanowić realne zagrożenie dla bezpieczeństwa lotu.

Od kilku lat branża producentów drobiu zmaga się z cyklicznie powracającym w okresach zimowych wirusem ptasiej grypy. Ten śmiertelny dla ptaków wirus dziesiątkuje hodowle, doprowadzając hodowców na skraj bankructwa.
Praktycznie wszystkie gatunki ptaków mogą transmitować wirus ptasiej grypy na teren fermy. Dotyczy to zarówno gatunków dzikich, jak dzikie kaczki, gęsi, ale też wróble, gołębie czy szpaki.
Również tutaj przedsiębiorcy wspierają się pomocą sokołów wędrownych, które sokolnik wypuszcza na regularne patrole. W ten sposób, poprzez odstraszanie nieproszonych gości zabezpieczane są hodowle drobiu w całej Polsce.

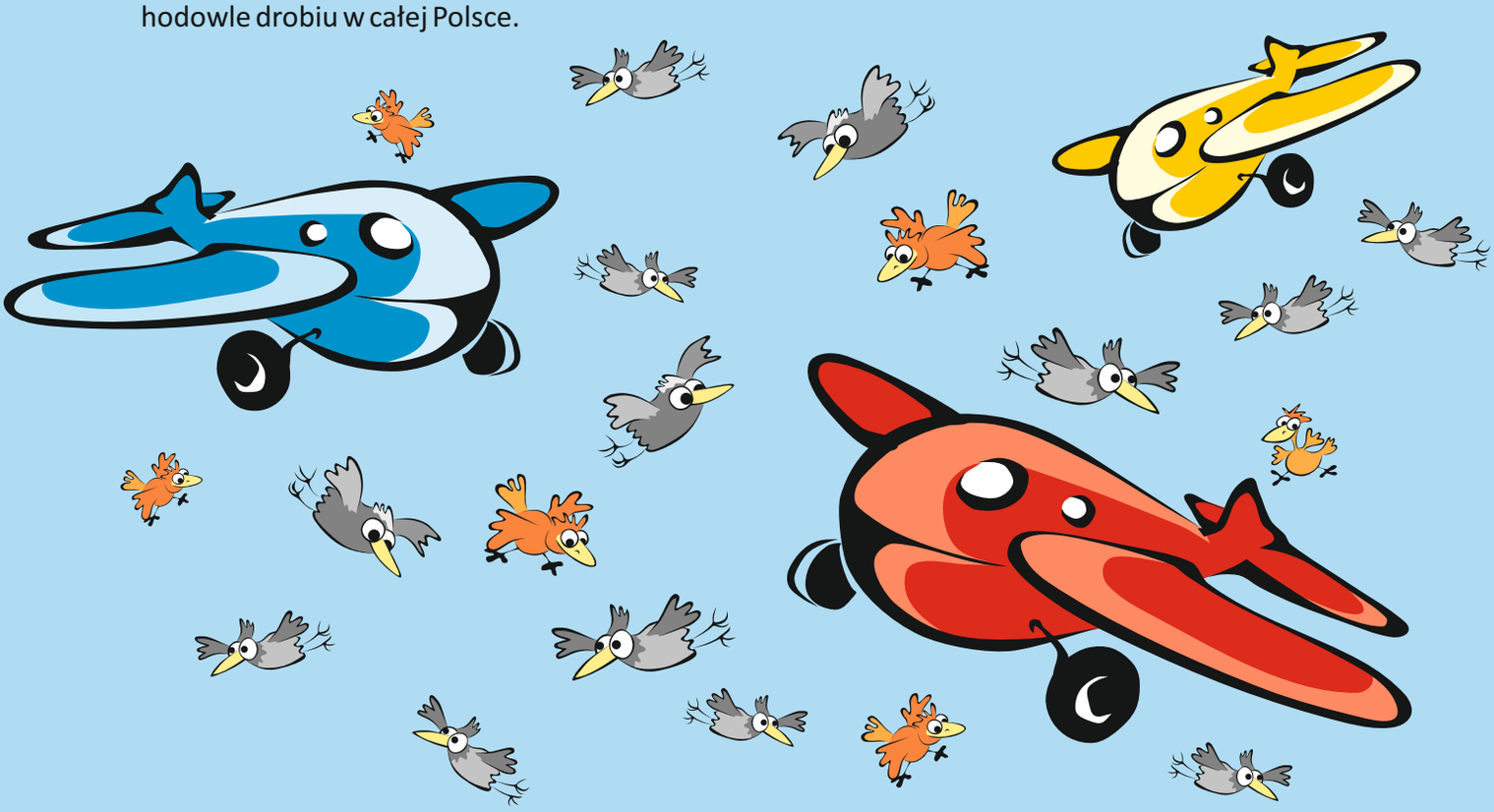

Zróbmy coś dla sokoła

Co możemy zrobić aby uchronić sokoła wędrownego przez zagładą?
Przede wszystkim wspierajmy wszelkie akcje, których celem jest propagowanie wiedzy na temat czynnej ochrony tego jakże rzadkiego ptaka.

Podglądajmy, obserwujmy i trzymajmy kciuki, aby sokół wędrowny czuł się jak najlepiej w jego naturalnym środowisku… miejskim środowisku.

Sokół wędrowny, fot. shutterstock